

Poesibøger, barndommens yndige små hilsener

Af Olga Pedersen

Det er ofte de små ting, der rummer de mest levende minder fra barndommen. En af disse er poesibøgerne. Hvem husker ikke glæden over dem, når en ven eller veninde havde skrevet et smukt vers og måske prydet det med et glansbillede?

Men at de små bøger også har undergået en udvikling, der svarer til resten af samfundets, viser det følgende, der er hentet fra poesibøgernes verden gennem 125 år.

Versene er, som alle poesibøger, indsamlet i årene op til konfirmationen, altså 13-14 års alderen, en tid hvor børnene stod i begreb med at forlade skolen og drage ud i den store verden. Nu ventede arbejdsdagen, det trygge hjem og forældrene skulle forlades, og klassekammeraterne blev spredt for alle vinde.

I mange tilfælde så de aldrig hinanden igen. Afskeden fra skolen, samværet med vennerne, med lærere og lærerinder, voksenlivet der ventede, med arbejde og pligter, afspejler sig i bøgerne i mange år.

De små mindebøger fortæller om en tryk og glad tid, der nu er forbi, og de blev ofte opbevaret gennem hele livet som kære kleodier.

Det er grunden til, at jeg i dag kan sidde med en samling af sådanne bøger, hvoraf de første daterer sig til 1870'erne.

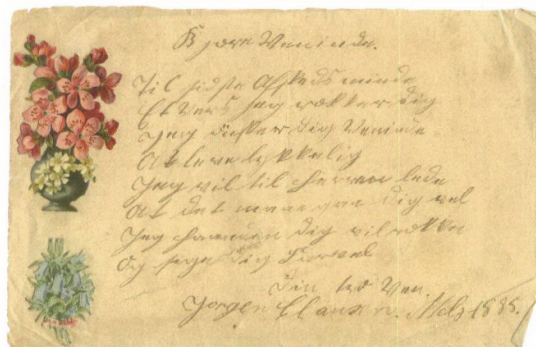
Kære venner og veninder
Hjælp mig her at samle minder

Kom fra syd og kom fra nord
Kom fra hele den vide jord

Således indledes næsten alle poesibøger, eller man skrev beklagende for ligesom at understrege, at man ikke var den store forfatter:

At tvinge mig til poesi
Det er der ingen mening i
Nu har jeg siddet i over en time
Og kan ikke få det til at rime.

De første vers er ikke hentet fra en bog, men er lølblade, der dog sikkert har været indbundne i en eller to bøger og som siden har lidt den skæbne at blive skilt ad. De har tilhørt Anne Katrine Hansen fra Oksbøl Sogn i Sønderborg Amt. Bladene, eller sedlerne der er af varierende størrelse er alle prydet med smukke glansbilleder. Her skrev

Henriette Boch fra Meelsgaarde i Oksbøl Sogn i Sønderborg Amt i 1885 til sin veninde Anne Katrine Hansen et varmt ønske om ikke at blive glemt i fremtiden:

Dydens stille salighed
 Gennem livet dig ledsage.
 Glæde, fryd og muntherhed,
 vare alle dine dage.
 Rosen blomstre på din vej
 O, lev vel, forglem mig ej.

Hun klæbede det fine glansbillede ind på

arket og har sikkert gjort Katrine meget glad.

Det samme emne omhandlede et vers som Ellen N. Christensen skrev:

»Afskedstimen kalder
 O, hvor tungt det falder,
 nu at drage bort
 Skønne skoledage er nu snart forbi
 Kommer ej tilbage, thi nu vandrer vi«

At også drengene ville komme til at savne kammeraterne og var i stand til at give

udtryk for sine følelser, ses deraf at Henrik Madsen, ligeledes i 1885, skrev følgende:

De barndoms gyldne dage
 Er nu tilbagelagt
 Og snart du plads skal tage
 Blandt voksne kristnes tal
 Men først skal du bekræfte,
 Med Gud din dåbens pagt,
 Tænk hvilket helligt løfte
 Du nu skal fylde snart«

»Din tro ven Jørgen Clausen, Meels« udtrykt af en varm barnlig beundrer fra skoletiden:

»Kjære veninde
 Til sidste afskeds minde

Et vers jeg rækker dig
 Jeg ønsker dig veninde
 At leve lykkelig.
 Jeg vil til Herren bede
 At det må gå dig vel.
 Jeg hånden dig vil række
 Og sige dig farvel«

Jørgen har sat to smukke glansbilleder på mindebladet.

Også Helene Hansen fra Meelsmark skrev om de glade skoledage, der nu snart slutter:

»Så tro du hos min side sad
 Og gjorde mig som oftest glad
 I vore skoledage.
 Nu tårer i mit øje står

Fordi vi aldrig mere få
 Vor skoletid tilbage.
 Hvor du end i verden vandr
 tænk på mig, jeg stedse mindes dig.

Den usikre verden ligger forude, og hvad den vil bringe kan nok være årsag til bekymring, men...

»Vor skoletid henrinde snart
 Hvad så os møde er ej klart.
 Men eet vor trøst skal være
 Vi holder fast i Herrens ord
 Thi hans barmhjertighed er stor
 Ham vil vi stedse ære.

Skrev Hans C. Clausen i Meels 1885 og klæbede efterfølgende et billede ind

Dansk – tysk

Min poesisamling afspejler også det dansk-tyske tilhørsforhold i 1885. Det første i samlingen er fra 1877 og fortæller os at Anna Katrine Hansens hjem i Meels var dansksindet. Als var på den tid en del af Tyskland, og i skolerne undervistes kun på tysk. Ikke alene forældrene, men også deres børn, valgte

omgangskreds blandt dansk – eller tysksindede. Anne Katrine Hansen og hendes forældre tilhørte de dansksindede sønderjyder.

Den gotiske skrift er bevaret, men ordene er danske og lyder som eksempel:

»Gode veninde
 Intet ønske kan opstige
 Mere ømt end det for dig.
 Intet ønske jeg vil sige
 Når kun du er lykkelig«

Måske ikke særlig dansk eller tysksindet, men specielt for dette blad er, at ordene er danske, men glansbilledet er tysk, en buket blomster med et lille kort, hvorpå der står:
 »Zur Erinnerung.«

At bøgerne ofte bevaredes som minder om tiden, der er gået er Anne Katrine Hansen, Oksbølet bevis på. Hun blev, som voksen gift og bosat i Agtrup ved Kolding. Poesibogen fra barndommen fulgte hende, ligesom sindelaget til den danske landsdel, og hendes datter fik naturligvis en poesibog, og heri skrev Anne Katrinehun i 1917, altså tre år før genforeningen:

»Og blev det vort kald imod stormflodens magt
 At stå som gamle Danmarks bølgebryder.
 Og om de tusind grave at holde nattevagt
 Og blive ved at være sønderjyder.
 Nuvel – for tid og time, for lykken råder Gud
 Men hvad vi kan, det vil vi
 I håb at holde ud
 Sålænge sin vårknop bøgen skyder«

Underskrevet »Din moder Anna Katrine Schmidt, født Hansen«

Anderledes er det med Peter Holm fra Christiansfeld, her skrev den tysksindede fader den 15. 02. 1911 i sønnens bog:

»Mit Gott fang an
Mit Gott hör auf!
Das ist der beste Lebenslauf«.

Underskrevet »Dein Vater Egidius Holm, Christiansfeld«.

I denne bog er kun ganske få af de beskrevne sider på dansk, trods det at bogens sidste indførelser er fra omkring 1940.

Barnetroen

Den enkle simple barnetro er bevaret og beskrevet langt op i tiden. Troen på et liv efter dette, på at Gud ved hjælp af sin søn Jesus, holder sin hånd over barnet, hvis blot man følger hans bud.

»Lev vel tilfreds i mange år
Lev stedse lykkelig.
Indtil du bort af verden går
Til Herrens himmerig«

Skrevet af Eleanore Jørgensen 1 1885.

»Gid du lykkelig må være
Og al din tid fornøjet leve hen.
Indtil Gud kalder dig med ære
Til salighedens rette hjem«

A. M. Bonde 1885.

I Katrines Schmidts datters bog fra 1917-1919 er der blødt en smule op for det højtidelige. Versene afspejler livsglæde og optimisme. Men én ting er stadig i højsædet, hvor det forbliver perioden ud. Hjemmet og forældrenes betydning for barnet under opvæksten:

»Hjemme er bedst at være
Hjemme er bedst at bo,
Hjemme hos alle de kære
Der hvor din vugge stod«

Skrev Johanne Gerken omkring 1919

Men i samme bog finder man også det vers, der måske oftest er set i poesibøgerne.

»Roser er røde
Violer er blå
Jordbær er søde
Og du er ligeså«

Denne bog slutter, som alle de efterfølgende med verset:

»Når jeg skal trækkes med på rad
For i denne bog at gemmes
Da vælger jeg det sidste blad
For jeg vil sidst forglemmes«
Skrevet af Mathilde Damgaard i 1917

I løbet af 1920'erne var der stadig mange religiøse vers i bøgerne. Det sikre i tilværelsen, den urokkelige tro på, at den gode Gud ville holde sin hånd over ethvert barn på jord, var stadig fremherskende.

I 1920 skrev Erna Ludvigsen i Brørup:

»Stol kun på dit fadervor, lad dig derfra ej
forlokkes
Himmel og jord engang forgår, aldrig
dog Fadervor rokkes«

Og en lille advarsel om, at livet ikke kun var en dans på roser, stod at læse i samme bog:

»Tænk ej, at du kun har lykke i vente,

Døden kan, førend du vil det, dig hente.
Lykke det var, om din frelser du kendte
Medens du er ung«.

Skreven af en nidkær kusine ved navn Anne Lund.

En ny tid på vej

Da Ditte Petersen i Esbjerg i 1934 fik en poesibog, var mange ting blevet ændret. Forholdet til Gud og Jesus ses nu mest i forældre og tanter og onklers indførelser. Vennerne har megen barnlig munterhed inde i versene, men der er også plads til lidt moralisering:

»Sålænge du har penge.
Du venner har i flok
Og du er dagens helt i deres øjne.
Men når pengene er borte
Erfarer du nok
At dine venner er fløjne«
Skrev Erna Søggaard i Esbjerg i 1934

Her ser man at det var bleven »moderne« at indsætte sit fotografi. Dittes bog er fuld af dem

I samme bog skrev Ketty Larsen:

»Ditte god, gid din fod
Må på roser træde
Hver en sky, fra dig fly
Livet bringe glæde.«

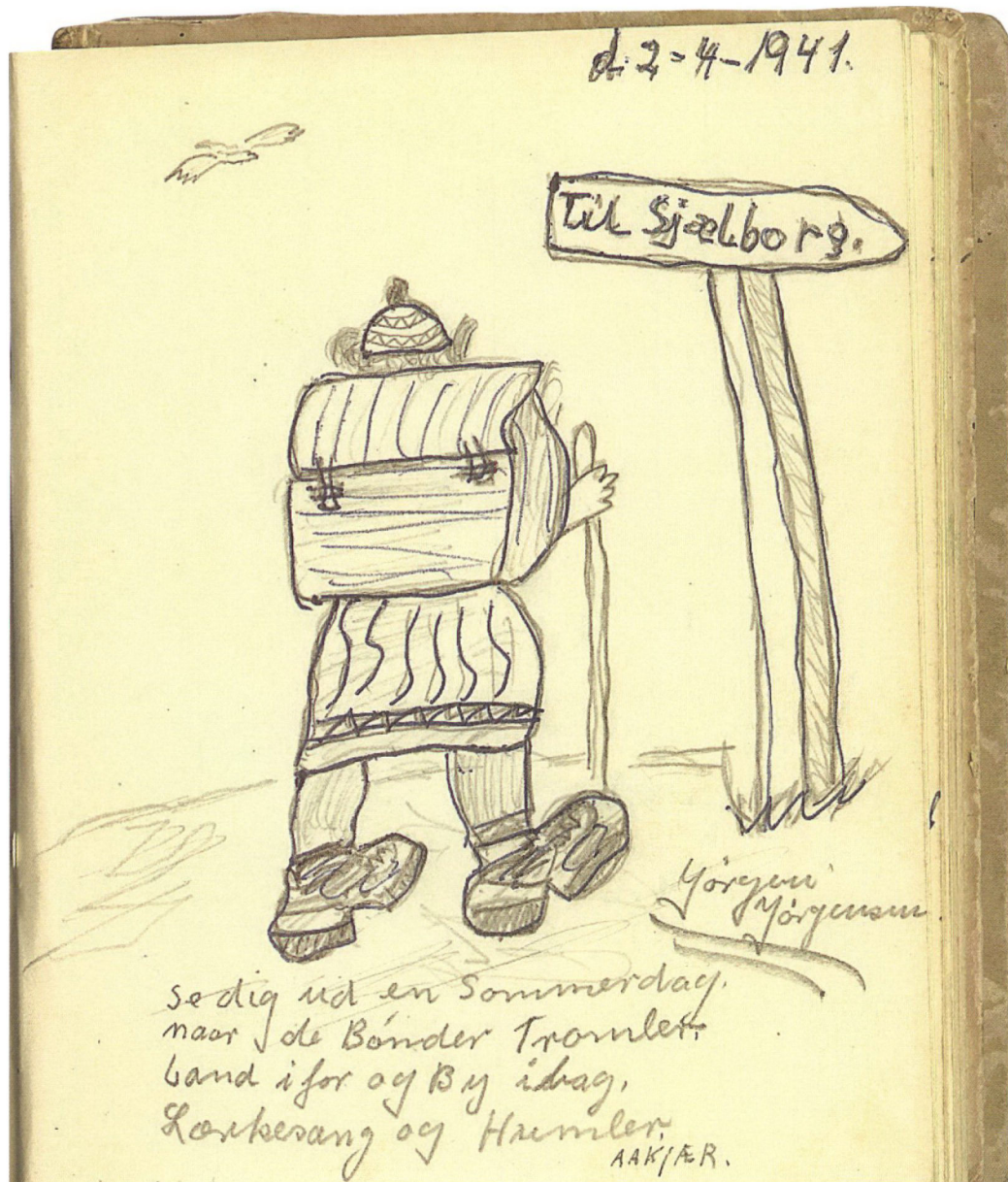
Enkelte med særlige evner kunne »nøjes« med få ord og pynte siden op med en tegning. Det gjorde Orla Sørensen, Esbjerg i 1941.

Han tegnede den flotte skude der har Esbjergs byvåben på sejlet og skrev:

Vær imod andre,
som du vil de skal være,
mod dig selv.

Ole Torum Esbjerg, d. 7-4-1944

Man skulle næsten tro, der var opstået en vis konkurrence mellem de to Esbjergdrengene Orla Sørensen og Jørgen Jørgensen, for denne tegnede samme år 1941, en tegning i Dittes poesibog.

»Vær mod andre, som du vil de skal være mod dig selv«.

Vær mod andre som du ønsker de skal være mod dig. Ja, dette fromme ønske var af stor vigtighed. Det kunne også udtrykkes som følger:

»Beskeden som blomst og god som frugt

Kan der i verden være noget mere smukt«

Skrev Karoline og tilføjede ud fra den betragtning at unge piger ofte blev en smule forfængelige og pyntesyge:

»Pige jeg vil ikke se, hvordan din hat kan klæde,

Men om du med din mund kan le, og kan med hjertet græde.«

Fremtidsvisioner

Nu har de fleste poesibøger nok tilhørt piger. Drengene var sikkert hævet over den slags romantiske pjat, eller de har ikke været så omhyggelige med at gemme bøgerne.

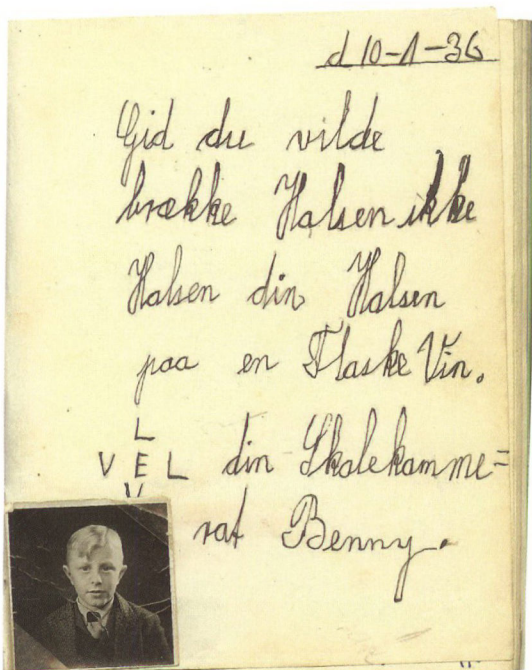
I al fald er de fleste i denne samling pige-bøger. Vel har drengene skrevet deri, men de står meget ofte for rimet:

»Når du ser på denne klat, tænk på den, der har den sat« efterfulgt af en stor blækklat. Hvordan en piges drømme og fremtidsudsigter så ud før Anden Verdenskrig afspejler sig ofte. Ægteskab og børn var fremtiden, og versene handler ofte om disse udsigter.

Til Ditte i Esbjerg i 1930'erne:

»Jeg ønsker dig ikke guld eller glimmer
Men en glat ring på din fjerde finger«
Esbjerg 1935. Marie Jensen.

»Du store kineser som alting ved
Giv Ditte en mand som er tyk og fed

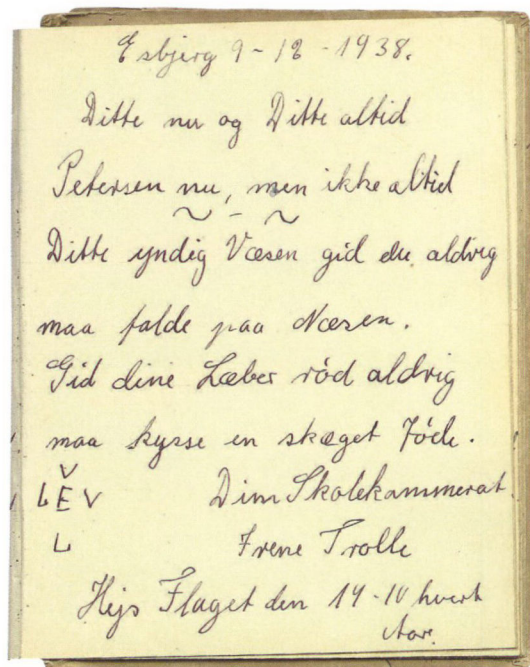

Men er han mager og grim
Du store kineser, behold ham selv.«
Skrev Norma Hansen

Havde man så fået en ring på den fjerde finger, lokkede forude ægteskabet, og hvad dermed følger:

»Jeg ønsker dig et hus,
og en mand der bruger snus
Og fjorten raske gutter
Der bestandig råber Mutter«

Måske har Christian Christensen dog haft en bagtanke med dette vers. Skolekæresten var nok ikke så almindelig tidligere, men drømme og håb har altid været en del af, også børns tilværelse. Christian skrev:

»Et lige kys kan aldrig du få, I vejen er altid næsen

Men lidt på skrå kan vel også gå, ifald du ej er kræsen«.

At gøre »et godt parti« på den ægteskabelige scene, var vigtig for en ung pige. Kun de færreste piger var selverhvervende, og en kvinde var derfor meget afhængig af ægtefællens økonomiske formåen. I dette vers bliver der i 1941 i Esbjerg udstedt en advarsel om ikke at glemme disse ting:

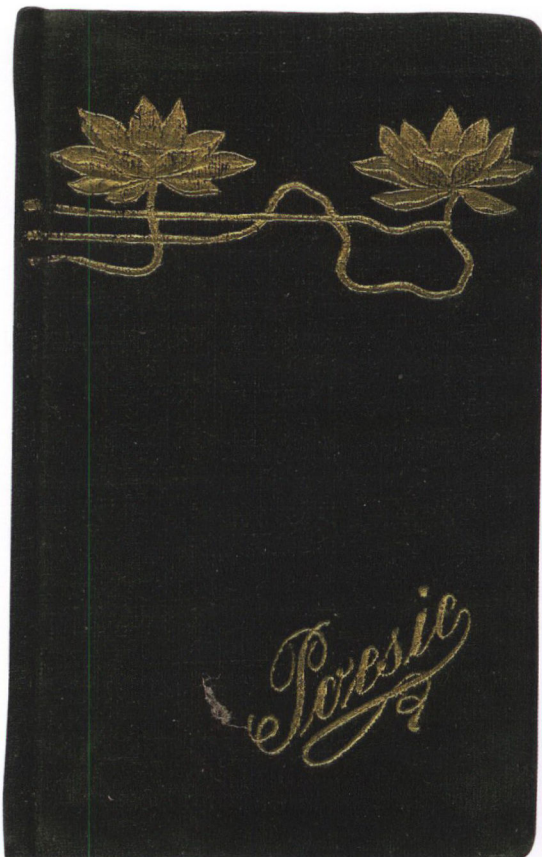
»Kære Ditte
Når du dig gifter, pas på at stifter
Et godt parti
Ellers forsvinder de røde kinder
Og så er al glæde forbi«.

Hvordan man skulle gebærde sig i det hel- lige ægteskab for at undgå at »al glæden var forbi«, blev heller ikke glemt. Et godt råd:

»Elsk din mand og stop hans hoser
Så kan du vandre på røde roser.«

Uden årstal og underskrift står i én af bøgerne:

»Den mand skal i min ære trone, som tage vil Johanne til kone.«

Hvad en kærlig mor mener om spørgsmålet omkring parforhold, er måske først senere i livet blevet læst med forståelse:

»Væk aldrig nogensinde, forhåbning i et bryst.

Hvis hjerte til at binde, du ej har sind og lyst.

Men plant kun kærligheden, hvor hjertet svarer ja.

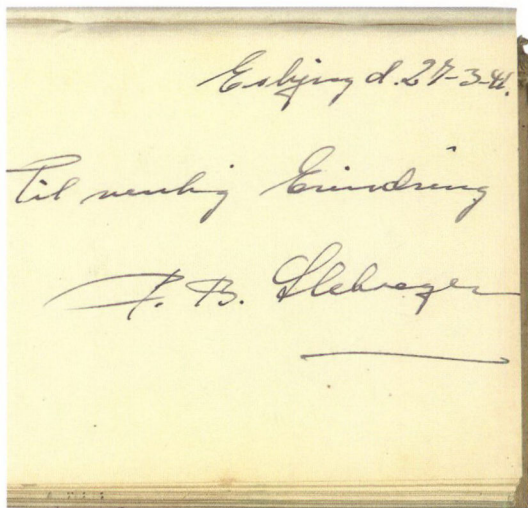
Da bliver det et Eden, som gør dig livet glad«

Det var naturligvis vigtigt at få lærere og lærerinder til at skrive. De gjorde det som regel kort og klart.

Først og sidst, i bøgerne efter 1930 er dog rimet:

»Når du møder en kat på din vej, så træk den i halen og tænk på mig.«

Poesibøgerne er et kulturminde, husk dem, gem dem.

Olga Pedersen, Vestergade 6, 6670 Holsted. Født 1935, lokalhistoriker.

Har tidligere skrevet artikler i blandt andet Fra Ribe Amt, samt udgivet flere slægts- og lokalhistoriske bøger.

